

Ail Gynllun Datblygu Lleol Newydd
Bwrdeistref Sirol Caerffili 2020-2035

EB41: Papur Tystiolaeth Treftadaeth Adeiledig

Hydref 2026

Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili
Ail Gynllun Datblygu Lleol Newydd
2020-2035

EB41: Yr Amgylchedd Hanesyddol

Hydref 2026

Crynodeb Gweithredol

Mae'r Papur Sail Tystiolaeth Amgylchedd Hanesyddol wedi'i baratoi i lywio'r gwaith o baratoi'r 2il Gynllun Datblygu Lleol Amnewid (2RLDP) 2020–2035 ar gyfer Bwrdeistref Sirol Caerffili. Mae'n darparu dealltwriaeth gynhwysfawr o amgylchedd hanesyddol y Fwrdeistref Sirol, yr heriau sy'n ei wynebu a'r cyfleoedd y mae'n eu cynnig ar gyfer twf cynaliadwy, adfywio a chreu lleoedd.

Mae'r amgylchedd hanesyddol yn ased pwysig sy'n cyfrannu at hunaniaeth leol, treftadaeth ddiwylliannol, lles cymunedol, cynaliadwyedd amgylcheddol a datblygiad economaidd. Mae'n cynnwys ystod eang o asedau dynodedig ac annynodedig, gan gynnwys adeiladau rhestredig, henebion cofrestredig, ardaloedd cadwraeth, parciau a gerddi hanesyddol cofrestredig, tirweddau hanesyddol, gweddillion archaeolegol, treftadaeth ddiwydiannol ac adeiladau traddodiadol.

Ym mis Medi 2026, roedd y Fwrdeistref Sirol yn cynnwys 376 o adeiladau rhestredig, 48 o henebion cofrestredig, 16 o ardaloedd cadwraeth, pump o barciau a gerddi hanesyddol cofrestredig ac un dirwedd hanesyddol gofrestrddig. Mae'r dystiolaeth hefyd yn nodi heriau sylweddol mewn perthynas â chyflwr asedau hanesyddol, gyda 75 o adeiladau rhestredig wedi'u cofnodi fel rhai mewn perygl a 42 arall wedi'u dosbarthu fel rhai bregus. Mae llawer o werthusiadau a chynlluniau rheoli ardaloedd cadwraeth bellach wedi dyddio ac mae angen eu hadolygu er mwyn sicrhau rheolaeth effeithiol a gwneud penderfyniadau gwybodus.

Mae'r papur yn amlygu datblygiad hanesyddol cyfoethog yr ardal, o'i tharddiadau Rhufeinig a Chanoloesol i effeithiau trawsnewidiol diwydiannu. Mae etifeddiaeth cloddio glo, cynhyrchu haearn a'r seilwaith trafnidiaeth cysylltiedig yn parhau i lunio llawer o gymeriad a hunaniaeth y Fwrdeistref Sirol. Ochr yn ochr â'i threftadaeth ddiwydiannol, mae'r ardal yn cadw tirweddau amaethyddol pwysig, aneddiadau hanesyddol ac adeiladau traddodiadol sy'n cyfrannu at ei nodweddion unigryw lleol.

Mae nifer o bwysau a bygythiadau sy'n effeithio ar yr amgylchedd hanesyddol wedi'u nodi. Mae'r rhain yn cynnwys datblygu ac ehangu trefol, newid hinsawdd, gwrthdaro rhwng cadwraeth treftadaeth a chynlluniau ynni adnewyddadwy, yr heriau sy'n gysylltiedig ag uwchraddio adeiladau hanesyddol i wella effeithlonrwydd ynni, colli deunyddiau adeiladu traddodiadol a sgiliau crefft, a'r cynnydd mewn adeiladau gwag ac wedi'u hesgeuluso. Mae'r pwysau hyn yn gofyn am ddull cytbwys sy'n diogelu arwyddocâd treftadaeth wrth gefnogi anghenion cymunedau cyfoes.

Mae'r dystiolaeth hefyd yn dangos bod yr amgylchedd hanesyddol yn cynnig cyfleoedd sylweddol. Gall adfywio sy'n seiliedig ar dreftadaeth helpu i adfywio canol trefi, dod ag adeiladau gwag yn ôl i ddefnydd cynhyrchiol, a chefnogi twf economaidd. Gall ailddefnyddio ac addasu adeiladau hanesyddol gyfrannu at ddarparu tai, cyfleusterau cymunedol ac amcanion datblygu cynaliadwy. Mae asedau a thirweddau hanesyddol y Fwrdeistref Sirol hefyd yn cefnogi twristiaeth, hamdden a buddion ehangach i les. Mae ymchwil genedlaethol yn dangos bod yr amgylchedd hanesyddol yn gwneud cyfraniad sylweddol at economi Cymru, cyflogaeth, gwirfoddoli a chyfranogiad cymunedol.

Mae'r papur yn dod i'r casgliad y dylai'r 2RLDP ddarparu fframwaith polisi clir a lleol unigryw sy'n diogelu ac yn gwella asedau treftadaeth dynodedig ac annynodedig, yn cefnogi adfywio ac ailddefnyddio adeiladau hanesyddol, yn rheoli buddiannau archaeolegol yn briodol, ac yn integreiddio ystyriaethau'r amgylchedd hanesyddol i gynllunio strategol a phenderfyniadau

datblygu o'r cychwyn cyntaf. Mae hefyd yn argymhell paratoi Strategaeth Amgylchedd Hanesyddol wedi'i diweddarau i gefnogi'r broses weithredu, monitro a rheolaeth hirdymor.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos y dylid ystyried yr amgylchedd hanesyddol nid yn unig fel adnodd sydd angen ei ddiogelu, ond hefyd fel elfen allweddol o greu lleoedd cynaliadwy, gwydnwch economaidd, hunaniaeth ddiwylliannol a lles cymunedol ym Mwrdeistref Sirol Caerffili. Felly, mae gan y 2RLDP rôl bwysig wrth sicrhau bod cadwraeth a gwella treftadaeth yn cael eu hintegreiddio â nodau twf ac adfywio'r Fwrdeistref Sirol yn y dyfodol.